

ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В ДІЯЛЬНОСТІ ОВОЧЕПЕРЕРОБНИХ ПІДПРИЄМСТВ

*Г.М. Косовець, аспірантка**

Житомирський національний агроекологічний університет

Досліджено сутність трансформаційних процесів на овочепереробних підприємствах в умовах трансформації економіки України до ринкового типу та розкрито критерії їх діяльності. Визначено проблеми трансформаційних процесів овочепереробних підприємств та доцільність їх підтримки на період побудови нових суспільно-економічних відносин в країні.

Трансформація економіки, ефективний розвиток, овочепереробні підприємства.

У умовах трансформації економіки України до ринкового типу диспропорція розвитку попиту і пропозиції на агропродовольчому ринку зумовлює необхідність розробки економіко-організаційного механізму формування і забезпечення ефективного функціонування національного агропромислового комплексу, і зокрема, його овочевої складової. Ринкові відносини дедалі більше стають основними чинниками регулювання виробництва овочевої продукції, впливають на рівень і динаміку цін та інші показники ефективності. Сучасні параметри розвитку овочепродуктового підкомплексу (обсяги виробництва, якість, асортимент продукції та ін.) визначаються не тільки специфічними умовами виробництва і розподілу продукції, характерною особливістю яких є скорочення та різке подорожчання застосовуваних ресурсів, а, перш за все, об'єктивними законами ринку (вартості, попиту, пропозиції та ін.), змінами його кон'юнктури [1, 6].

Потенціал промислового виробництва овочевої продукції залишається нереалізованим з причин довготривалого становлення вітчизняного овочевого ринку. При цьому, останній необхідно розглядати як частину загальної економічної системи, де його проблеми тісно переплітаються з існуючими в економіці країни проблемами. Ефективний розвиток овочепродуктового підкомплексу неможливо забезпечити без застосування сучасних інноваційних технологій та впровадження досягнень науково-технічного прогресу, стабільної макроекономічної політики, створення необхідних умов для залучення інвестицій, розвитку людського капіталу, ринкової та соціальної інфраструктури [5].

Необхідність нарощування потенційних можливостей овочепродуктового підкомплексу зумовлена, перш за все, потребою у забезпеченні населення країни високоякісною продукцією овочівництва, яка є основним джерелом поповнення організму різного типу вітамінами, мінералами, мі-

* Науковий керівник – доктор економічних наук, професор П. К. Канінський

кроелементами, унікальні властивості яких є однією зі складових здоров'я суспільства. Овочі є незамінним продуктом в раціоні харчування населення будь-якої країни, тому насиченість вітчизняного ринку овочевою продукцією забезпечить продовольчу безпеку України та створить необхідні передумови для заповнення нею відповідної ніші на світовому ринку продовольства [4].

Проте, ряд невирішених питань, що виникли в процесі реформування аграрного сектору економіки і, в тому числі, овочепродуктового підкомплексу, унеможлиблює досягнення цього, що, у свою чергу, спонукає до аналізу та оцінки причин і масштабності проблем, пов'язаних із повноцінним розвитком і регулюванням промислового овочівництва в Україні.

Сучасний стан промислової переробки овочів зменшив зацікавленість великих господарств у розширенні площ та інвестування галузі овочівництва. Водночас, глобалізація економічних зв'язків і здешевлення логістичних схем зумовили масове завезення овочів в Україну з інших країн світу, де спостерігається стрімка спеціалізація галузі за принципом «виращуємо вдома лише те, що прибуткове, а все інше купуємо». Унаслідок чого намітилася тенденція до скорочення обсягів виробництва та експорту вітчизняних продуктів переробки овочів [3].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Важливість проблеми розвитку вітчизняного овочепродуктового підкомплексу підтверджується наявністю значної кількості праць вчених з цієї проблематики. Зокрема, вагомий науковий внесок у контексті зазначеного зробили такі вчені-економісти, як С.П. Азізов, В.Я. Амбросов, П.І. Гайдуцький, В.П. Рудь, О.М. Шпичак та ін.

За результатами аналізу виробничих потужностей найбільших овочепереробних підприємств України встановлено, що група компаній «Верес» здійснює виробництво 24 муб²/рік; ЗАТ «Чумак» та ЗАТ «Ніжинський консервний завод» – по 20 муб/рік; консервний завод Univer – 15 муб/рік; ЗАТ «Крафт» та СП «Микаленд» – по 12 муб/рік. Дані підприємства є лідерами у своїй товарній групі овочевої консервації, зокрема: ЗАТ «Чумак» – лідер по томатних консервах; група компаній «Верес» – по грибах; ЗАТ «Ніжинський консервний завод» – по огірках; ВАТ «Волинь-Холдинг» – крупний виробник кетчупів; Білоцерківський, Кам'янець-Подільський, Бродівський, Бережанський, Богуславський консервні заводи спеціалізуються на виробництві консервованого зеленого горошку.

Вивчаючи основні проблеми вітчизняної переробки овочевої продукції, сформовано висновок, що такими є: модернізація виробництва і, перш за все, щодо фізичного та морального оновлення основних засобів; наявність потужних сировинних зон для забезпечення цілорічних поставок якісної овочевої сировини; розширення асортименту та поліпшення якості продукції; освоєння нових ринків та розширення існуючих каналів збуту продукції.

Мета дослідження – аналіз трансформаційних процесів та шляхів вдосконалення діяльності овочепереробних підприємств в сучасних ринкових умовах.

² муб — мільйон умовних банок. Умовна банка дорівнює 400 г, або 0,4 л.

Виклад основного матеріалу. Сучасному аграрному виробництву і овочівництву, зокрема, притаманне явище сезонності виробничого процесу, що позначається на діяльності переробних підприємств. Зважаючи на це, вони змушені планувати параметри власного виробничого процесу таким чином, щоб якнайменше відчувати вплив даного явища на постачання сировини та реалізацію виробленої продукції.

Результати аналізу досвіду боротьби з явищами сезонності українських овочевих переробних підприємств свідчать, що вони розробили та застосовують систему заходів протидії даному явищу. Зокрема, група компаній «Верес» у боротьбі з сезонністю попиту застосовує розвиток всесезонних напрямів – продукції соусної групи: майонезів, гірчиці, соусів, кетчупів. Окрім того, зосереджує зусилля на переробці грибів, виробництво та попит на які, меншою мірою, залежить від сезонності, що дає можливість виробляти та реалізувати продукцію упродовж року. При цьому технологічна організація виробничого процесу на підприємстві істотно не змінюється, оскільки даний «рятувальний» продукт відповідає існуючій асортиментній групі, позиціонується як позасезонний і підприємство має необхідні виробничі потужності для його переробки.

Іншою галузевою особливістю є необхідність роботи в умовах періодичного «замороження» оборотних засобів, оскільки виробничий пік припадає на весну-літо, а максимум продажів – на зиму. З урахуванням цього, а також повної залежності переробних підприємств від результатів роботи аграрних товаровиробників, проблеми овочепереробної галузі, у першу чергу, пов'язані із нестабільністю виробництва у сільському господарстві. Щоб забезпечити випуск стабільно якісної продукції, окремі переробні підприємства формують власну сировинну базу. Так група компаній «Верес» вирощує сировину на 1,5 тис. га, не враховуючи шампінйонного комплексу, і, починаючи з 2002 р., на 100 % забезпечує власне виробництво гірчицею, зеленим горошком і кукурудзою. На ЗАТ «Ніжинський консервний завод» вирощують огірки на шпалері в агроцеху „Переяславка”.

Ефективність функціонування овочепродуктового підкомплексу значною мірою залежить від системи економічних відносин між сільськогосподарськими, заготівельними, переробними і торговельними підприємствами. Виробництво – зберігання – переробка – реалізація – споживання є ланками одного ланцюга, тому неможливо домагатися прибутковості однієї з них при збитковості інших. Необхідна взаємовигідна співпраця, налагодження інтеграційних зв'язків.

Передовий вітчизняний досвід, а також розвиток подібних продуктових підкомплексів у розвинених країнах світу свідчать, що головною передумовою вирішення цієї проблеми є об'єктивні процеси розвитку виробничих відносин і реалізація обґрунтованого економічного механізму відносин між ланками підкомплексу. У зв'язку з цим, майже усі овочепереробні підприємства налагоджують взаємовигідні відносини з фермерами-постачальниками, забезпечуючи їх насінням, засобами захисту рослин, збиральною технікою; стимулюючи до чіткої системи поставок та оплати [6]. Зокрема, ТОВ «Глобинський консервний завод «Глобус» перед почат-

ком весняно-польових робіт кредитує основних постачальників сировини через надання їм гібридного насіння, засобів захисту рослин; замовляючи виростити певні види овочевої продукції. Нині потужності підприємства завантажені на 40 % проектної величини, але підприємство працює над розширенням ринків збуту консервованої продукції, асортименту овочевих консервів і на цій основі розширенням сезону закупівлі продукції у фермерських та приватних господарствах місцевого населення.

ТОВ «Бабусині рецепти» Миргородський консервний завод закуповує овочі у місцевих фермерів і населення, причому, орієнтується на малі та середні фермерські господарства. У своїй роботі покладається на довгострокову співпрацю з виробниками продукції, стимулюючи їх ціновою політикою та стабільністю довгострокових партнерських угод. Стратегія підприємства базується на розвитку сировинної бази у Полтавській області, для чого підприємство проводить семінари для фермерів, на яких надає інформацію щодо ефективного вирощування овочів, допомагає у співпраці із насіннєвими компаніями та компаніями – постачальниками засобів захисту рослин.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, виходячи з результатів дослідження діяльності великих вітчизняних овочепереробних підприємств сформовано висновок, що чинники їх успіху в сучасних ринкових умовах господарювання є такі: розвиток всесезонних напрямів та диверсифікація виробництва для боротьби із сезонністю виробництва й реалізації продукції (продукція соусної групи, гриби тощо); вертикальна інтеграція у напрямі співпраці з фермерськими господарствами або створення власної сировинної бази.

Низький рівень забезпечення якісною сировиною овочепереробних підприємств у Київській області є наслідком розвитку деструктивних процесів у ланцюгу «виробник – переробне підприємство», передусім, в контексті державного регулювання як виробництва овочів, так і їх реалізації переробним підприємствам.

Список літератури

1. Андрійчук В.Г. Внутрішня будова ринку сільськогосподарської продукції: теоретико-методологічний аспект / В.Г. Андрійчук // Економіка АПК. – 2004. – № 3. – С. 29–35.
2. Агробізнес в овочепродуктовому підкомплексі України / за ред. П.М. Макаренка, В.І. Криворучко, І.Г. Кириленко. – К. : Нива, 1997. – 138 с.
3. Гальчинська В.А. До питання стратегії розвитку овочівництва / В.А. Гальчинська // Агроінком. – 2001. – № 8–12. – С. 12–13.
4. Гладій Н.В. Нарощування промислової переробки плодоовочевої продукції для цілорічного забезпечення населення / Н.В. Гладій // Економіка АПК. – 2007. – № 8. – С. 64–69.
5. Зубець М.В. Наукові основи розвитку агропромислового виробництва на інноваційних засадах / М.В. Зубець, С.О. Тивончук. – К. : Аграр. наука, 2006. – 480 с.
6. Рябенко Г.М. Поглиблення інтеграційних зв'язків в овочеконсервному підкомплексі / Г.М. Рябенко // Тези доповідей Причорноморської регіональної нау-

ково-практичної конференції професорсько-викладацького складу (9–11 квітня 2008 року). – Миколаїв: МДАУ, 2008. – С. 23–24.

Исследована суть трансформационных процессов на овощеперерабатывающих предприятиях в условиях трансформации экономики Украины к рыночному типу, а также раскрыты критерии их деятельности. Определены критерии трансформационных процессов овощеперерерабатывающих предприятий и целесообразность их поддержки на период строения новых общественно-экономических отношений в стране.

Трансформация экономики, эффективное развитие, овощеперерабатывающие предприятия.

The essence of transformation processes at vegetable preserving enterprises during the transformation of economy of Ukraine to the market type was investigated and the criteria of their activity were exposed. The problems of transformation processes of vegetable preserving enterprises were discovered and expedience of their support at the period of new social-economic relations in a country was studied.

Transformation of economy, effective development, vegetable preserving enterprises.